

Article Type	Research Article	<i>Accepted / Makale Kabul</i>	11.11.2019
<i>Received / Makale Geliş</i>	02.09.2019	<i>Published / Yayınlanma</i>	12.11.2019

HATAY SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLI İSTİSMARINA VE İHMALİNE BAKIŞ AÇILARI¹

HATAY HEALTH SERVICES VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS' OPINIONS OF ELDERLY ABUSE AND NEGLECT

Öğr. Gör. Dr. Güneş AÇIKGÖZ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0001-9118-3153

Öğr. Gör. İlyas KÜÇÜK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-9768-3770

Dr. Öğr. Üyesi Berna HAMAMCI

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-3411-2935

Öğr. Gör. Abdullah DADAK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-6490-9235

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1545>

Reference: Açıkgöz, G., Küçük, İ., Hamamcı, B. & Dadak, A. (2019). Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşlı İstismarına Ve İhmaline Bakış Açılırları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(44), 3389-3394.

ÖZET

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yaşlılık; çevreye uyum sağlama yeteneğinin azalması ya da kaybolması olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı istismarı ve ihmal dünyada ve ülkemizde ciddi bir problem olarak kabul edilmektedir. Fakat yapılan çalışmaların çoğu çocuk ve kadına yönelik istismar ve ihmal üzerine yoğunlaşmasından dolayı bu konu gündeme çok fazla gelmemektedir.

Yaşlı istismarı ve ihmal anlamları birbirinden farklıdır. Yaşlı istismarı; yaşlının hayatını tehdit eden veya yaşlıya zarar veren herhangi bir davranışa maruz kalmasıdır. Bu nedenle acil önlem gerektiren ciddi bir insan hakları ihlalidir. Aynı zamanda morbidite, mortalite, kurumsallaşma ve hastaneye yatış riskinin artması gibi ciddi sağlık problemleri ile sonuçlanan, aileleri ve toplumu olumsuz yönde etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Yaşlı ihmal ise yaşlının sosyal, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalması olarak tanımlanmaktadır.

Toplumun değişen yapısıyla aileler küçülmekte ve ailenin genç kuşaklarının kendi çekirdek ailelerini kurmalarından dolayı yaşlılık dönemi önemli bir psikososyal sorun haline gelmiştir. Yaşlı istismarı ve ihmalinde en önemli konu, problemin farkında olamamak ya da saptanmasındaki zorluklardır. Bu nedenle yapılan çalışmada gençlerin gözünde yaşlılara ve yaşadıkları istismar ve ihmale karşı fikir ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada; birinci ve ikinci sınıfta okuyan 191'i (%67) kız, 94'ü (%33) erkek olmak üzere toplam 285 öğrenciyi istismar ve ihmale karşı fikir ve düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla 28 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Anketimizde; yaşlı bireyden ihtiyaçlarını esirgemenin bir ihmal mi olduğu sorusuna öğrencilerin %77'si evet, %75,8 kişi ise yalnızlık belirtisinin istismar ve ihmal sonucu olduğu cevabını vermiştir. Öğrencilerimizin %54,7'si yaşlı bireye bakabileceklerini, %29'u ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Yaşlı bireyin aile içinde yük ve engel olmadığı konusunda %78,95'i olumlu olarak düşünmüştür. Fakat yaşlı bireylere bakabilmeleri noktasında bu oran daha düşük görülmektedir.

¹ Bu çalışma, 6-8 Eylül 2019 tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen 1. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar ve Araştırmalar Kongresi'nde sunulmuştur.

Sonuç olarak; yaşlı istismarı ve ihmali konusunda bir farkındalık olmasına rağmen, uygulamaya sıcak bakılmadığı görülmektedir. Yaşlı istismar ve ihmalinin boyutlarını ortaya koyarak yaşlı sağlığı üzerindeki ciddi etkilerini tespit etmek, halkı bilinçlendirmek ve bu durumlarla karşı karşıya kalınmasını önleyebilmenin önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı İstismarı, Öğrenci, Yaşlı İhmali

ABSTRACT

According to the World Health Organization, aging is defined as the decrease or loss of the ability to adapt to the environment. Elder abuse and neglect are accepted as serious problem in our country and in the world. However, since most of the studies focus on abuse and neglect for children and women, this issue does not come to the agenda very much.

Elderly abuse and neglect have different meanings. Elder abuse is the exposure of the elderly to life-threatening or harming behavior. It is therefore a serious human rights violation that requires immediate action. It is also an important public health problem that affects families and society adversely, resulting in serious health problems such as morbidity, mortality, institutionalization and increased risk of hospitalization. Neglect of the elderly is defined as the inadequacy of meeting the social, physical and emotional needs of the elderly.

The most important issue in the abuse and neglect of the elderly is not being aware of the problem or the difficulties in detecting it. In the study, it was aimed to determine the opinions and thoughts of young people about the abuse and neglect of the elderly. In this study, a total of 285 students, 191 (67%) girls and 94 (33%) boys, were applied survey. In our questionnaire, "Is the neglect of not meeting the needs of the elderly individual?" 77% of the students answered yes, 75,8% answered that "loneliness is the result of abuse and neglect". 54.7% of the students stated that they could look after the elderly and 29% stated that they were undecided. 78.95% of the participants thought that the elderly individual did not have any burden or obstacle in the family. However, this rate is lower in terms of caring for elderly individuals. As a result, although there is awareness about the abuse and neglect of the elderly, it is seen that the practice is not considered warm.

We think that it is important to identify the serious effects on elderly health by raising the dimensions of elderly abuse and neglect, to raise public awareness and to prevent these situations.

Key Words: Elder Abuse, Student, Elder Neglect

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlılık; çevreye uyum sağlama yeteneğinin azalması ya da kaybolması olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı istismarı ve ihmali; dünyada ve ülkemizde ciddi bir problem olarak kabul edilmektedir. Fakat yapılan çalışmaların çoğu çocuk ve kadına yönelik istismar ve ihmali üzerine yoğunlaşmasından dolayı bu konu çok fazla gündeme gelmemektedir.

Bilim ve teknolojideki hızlı ilerleyiş, hastalıkların tanı ve tedavi yöntemlerinin gelişmesi, yaşam kalitesindeki artış dünyadaki yaşlı nüfusun artmasına yol açmıştır. Yaşlılık oranında ki bu artış yaşlının istismar ve ihmali edilme riskini artırmaktadır.

Uluslararası Yaşlı İstismarının Önlenmesi ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Toronto Deklerasyonu'na (2002) göre yaşlı istismarı "yaşlı insanlara karşı, herhangi bir güven beklentisi içinde gerçekleşen, sıkıntı ve zarara neden olabilecek bir kez veya tekrarlanan hareket ve davranış eksikliğidir." (Erden ve Boz, 2018, WHO, 2002)

Araştırmalara göre, yaşlının istismar ve ihmalinin çoğunlukla kendi evinde maruz kaldığını ve bununda genellikle eşi ve çocukları tarafından olduğunu göstermektedir (Kıssal ve Beşer, 2009). Ancak yaşlı istismarı ve ihmali sadece aile içinde değil yaşlının hizmet aldığı kurumlarda da görülebilmektedir (Akgül,2016; Uysal, 2002).

Yaşlı istismarı ve ihmaliinde yaşlılar açısından bazı risk faktörleri bulunmaktadır. Bu faktörler; yaşın ilerlemesi, kadın, dul veya boşanmış olma, düşük eğitim, düşük gelir düzeyi, depresyon varlığı, statü ve güç kaybı, kalabalık aile ortamı, mental kapasitede azalma, fiziksel veya mental engelin bulunması, bağımlılık ve yetersizlik gibi sebepler sayılabilmektedir (Fadıoğlu ve Şenuzun Aykar, 2012; Göçer, Özdemir, Akın, Öztürk ve Mazıcıoğlu, 2017; Kalaycı, Yazıcı ve Şenkaynağı, 2015; Karadeniz, 2007; Karadeniz ve ark., 2009).

Yaşlı bireylerin %25'nin fiziksel istismara maruz kaldığı, %7'sinin eve hapsedilmiş olduğu, sözel olarak kötü davranışlar ve tehdit etmeyi içeren duygusal istismar yaşayan yaşlı oranının %44 olduğu, yaşlıların %4'nün cinsel istismara maruz kaldığı, %12'den fazlasının finansal ve maddi istismara uğradığı bildirilmektedir. İstismara uğrayan yaşlılarının dörtte üçünün kadın olduğu ve % 41'inde istismarı yapan kişinin yaşlının çocuğu, %13,4'ünde eşi, %13,6'sında diğer akrabalar olmak üzere toplam %62'sinin aile üyeleri tarafından meydana geldiği belirtilmektedir (Fadıoğlu, 2006; Karadeniz ve ark., 2009). Fiziksel istismara uğrayan yaşlılarda; kırıklar, ekimozlar, yanıklar ve buna eşlik eden psikolojik rahatsızlıklar görülebilmektedir. Ülkemizde yaşlı istismarı ve ihmali yeni bir olgudur. Dünya literatüründeki araştırmalara göre istismara uğrayan yaşlıların 75 yaşın üzerindeki, hastalık ya da

sakatlık yüzünden savunmasız durumda olan aile ile birlikte kalan kadın yaşlılar olduğu bildirilmiştir (Karadeniz ve ark., 2009).

Günümüz gençleri daha uzun yaşayan ancak, disfonksiyonel ve multipl hastalıkları olan bir yaşlı popülasyonu ile karşı karşıya kalacaklardır. Gençliğin yaşlılığa ve yaşlı istismarına bakış açısının belirlenmesi, yaşlı istismarının oranı, işaretleri ve semptomları hakkındaki duyarlılık ve farkındalıklarını da sağlayabilmek önemlidir. Çünkü yaşlı istismarı ve ihmali sosyal bir problem olarak görülmekle birlikte son yıllarda suç olarak bakılmaya başlanmıştır (Karadeniz, 2007). Ülkemizde yaşlı istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık oluşturmada sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Yaşlılığın yakın bir gelecekte önemli bir sorun olacağı göz önüne alınacak olursa bu alanda araştırmaların yapılması, çözüm önerilerinin getirilmesi ve kamu spotlarıyla farkındalık oluşturulması gerekmektedir.

Toplumun değişen yapısıyla aileler küçülmekte ve ailenin genç kuşakların kendi çekirdek ailelerini kurmalarından dolayı yaşlılık dönemi önemli bir psikososyal sorun haline gelmiştir. Yaşlı istismarı ve ihmali en önemli konu, problemin farkında olamamak ya da saptanmasındaki zorluklardır. Bu nedenle, yapılan çalışmada gençlerin gözünde yaşlılara ve yaşadıkları istismar ve ihmale karşı fikir ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Yapılan çalışmada, Kurumsal Etik Kurulu'nun onayını aldıktan sonra Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören öğrencilere anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Anket formunun ilk bölümü öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinden, ikinci bölümü ise ilgili literatürler taranarak yaşlı istismarına ve ihmaline yönelik oluşturulmuş 28 soruluk anketten oluşmaktadır. Anket; Anestezi, Tıbbi Görüntüleme, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Yaşlı Bakımı, İlk ve Acil Yardım ve Tıbbi Laboratuvar Teknikleri programlarında öğrenim gören toplam 285 öğrenciye uygulanmıştır.

Verilerin karşılaştırılmasında Pearson ki kare ve Fisher' exact testleri kullanılmıştır. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada; 28 sorudan oluşan anket, birinci ve ikinci sınıfta okuyan 191'i (%67) kız, 94'ü (%33) erkek olmak üzere toplam 285 öğrenciye istismar ve ihmale karşı fikir ve düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo-1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=285)

		Sayı	%
Yaş grupları	18-21	235	82,5
	22-26	50	17,5
Cinsiyet	Erkek	94	33,0
	Bayan	191	67,0
Okuduğu Bölüm	Anestezi	56	19,6
	Tıbbi Görüntüleme Teknikleri	74	26,0
	Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik	39	13,7
	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	34	11,9
	İlk ve Acil Yardım	40	14,0
	Yaşlı Bakımı	42	14,7
Evde yaşayan kişi sayısı	2-4 kişi	130	45,6
	5 kişi ve üzeri	155	54,4
Evde yaşlı birey	Var	43	15,1
	Yok	242	84,9
Evde yaşlı bir bireyle yaşama süresi	Yok	160	56,1
	2-8 yıl	79	27,7
	9-15 yıl	24	8,4
	16-25 yıl	22	7,7

Anketimizde yaşlı bireyden ihtiyaçlarını esirgemenin bir ihmali mi olduğu sorusuna; öğrencilerin %77'si evet demiştir. %75,8'i ise yalnızlık belirtisinin istismar ve ihmali sonucu olduğu kanaatinde. Öğrencilerimizin %54,7'si yaşlı bireye bakabileceklerini belirtirken, %29'u ise kararsız olduklarını ifade etmiştir. Yaşlı bireyin aile içinde yük ve engel olmadığı konusunda %78,95'i olumlu düşüncededir. Fakat yaşlı bireylere bakabilmeleri noktasında bu oranın daha düşük olduğu görülmektedir.

Ankette bulunan 28 sorudan özgül olan 8 soruya verilen cevapların dağılımı Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo-2 Yaşlı İstismarı ve İhmaline Yönelik Sorulara Öğrencilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

	EVET		HAYIR		KARARSIZIM	
	n	%	n	%	n	%
1- Yaşlının yalnızlık/umutsuzluk hissetmesi istismar ve ihmali belirtilerinden midir?	216	75,8	30	10,5	39	13,7
2- Yaşlı kadınlar daha fazla istismar ve ihmale uğramaktadır?	137	48,1	41	14,4	107	37,5
3- Eşi ve çocukları ile yaşayan yaşlı bireylerin daha az istismara uğramaktadır?	156	54,7	55	19,3	74	26,0
4- Yaşlı bir bireye bakmayı ister misiniz?	156	54,7	46	16,1	83	29,1
5- Yaşlı birey sizce yük müdür?	310	10,9	229	80,4	25	8,8
6- Yaşlı bireyin bakımını üstlenmek ister misiniz?	129	45,3	62	21,8	94	33,0
7- Yaşlılık, istismarı ve ihmali konusunda eğitim almak ister misiniz?	178	62,5	50	17,5	57	20,0
8- Yaşlı bireye yeterli güven ve ilgi verebilir misiniz?	219	76,8	18	6,3	48	16,8

Öğrencilerin “Yaşlılık, istismarı ve ihmali konusunda eğitim almak ister misiniz?” soru ifadesine %62,5'i evet, %17,5'i hayır, %20'si ise kararsızım cevabını vermiştir. “Yaşlı kadınlar daha fazla istismar ve ihmale uğramaktadır?” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde; %48'inin olumlu görüş bildirdiği %37,5'i ise kararsız kaldığı görülmüştür. Buradan çıkarılan sonuca göre yaşlı istismarı ve ihmali noktasında farkındalıkların az olduğu kanaatindeyiz.

4. TARTIŞMA

Son yıllarda, tıptaki gelişmelerle birlikte ortalama yaşam ömrü de artmaktadır. Zamanla çok yönlü değişim ve ilerlemelerin, yaşlıya verilen değeri ve saygıyı, modernleşme ile azalttığı düşünülmektedir. Yaşlının üretkenliği azaldıkça, gençlik yıllarında kendisi ve çevresi için kurduğu yaşamla ilgisini sürdürmesi, sosyoekonomik ve kültürel açıdan önemlidir (Erden ve Boz, 2018; Erlingsson, Carlsson & Saveman, 2006; URL-1)

Yapılan çalışmalarda, doktorların %45'i mesleki uygulamaları sırasında yaşlı istismarı ve ihmali ile karşılaştıklarını bildirmişlerdir. En sık karşılaşılan türün %37,4 sıklık ile ihmali olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer istismar sıklıklarını ise duygusal istismar (%25,1), ekonomik istismar (%22,2), fiziksel istismar (%15,7) ve cinsel istismar (%1,1) olarak belirtmişlerdir. Çalışmada yaşlı istismarı ve ihmali ile karşılaşan doktorların %24,3'ünün bu konuda resmi makamlara bildirimde bulunduğunu belirtmişlerdir. Bildirimlerin sebebi açısından değerlendirildiğinde yaşlının zarar görebileceği endişesinde oldukları bildirilmiştir (Şenel Eraslan, Çakı, Karadayı ve Özasan, 2018). Yaşlı istismarı ve ihmali bir suçtur ve bu konuda ilgili makamlara bildirilmesi gerekmektedir. Yaşlı istismarı ve ihmali en önemli konu, problemin farkında olamamak ya da saptanmasındaki zorluklardır (Ertin ve Özkaya, 2016). Bu nedenle, yapılan çalışmada gençlerin bakış açısına göre yaşlılara ve yaşadıkları istismar ve ihmale karşı fikir ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yaşlı ihmali, yaşlının sosyal, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalınması olarak tanımlanmaktadır. “Bilerek veya bilmeden yaşlı bireyden yiyecek, içecek, ilaç, tıbbi cihaz gibi ihtiyaçlarını esirgemek bir ihmali midir?” ifadesi ile sorulan soruya öğrenciler, büyük çoğunlukla (%77,2) “Evet” demiştir. Huzur evinde kalan yaşlının mutlu olup olmadığı noktasında ise çoğunlukla kararsız kalmışlardır.

Yapılan başka bir çalışmada; bakımevinde kalan yaşlıların aile içinde yaşayan yaşlılara oranla daha az güven duygusuna sahip oldukları şeklinde öğrencilerden cevap almışlardır. Yaşlı bakımı için ilk ruhsal gereksinimlerin ele alınması gerektiğini düşünmektedirler (Karadeniz ve ark., 2009).

Öğrencilerin, “Yaşlı istismarında en çok fiziksel istismar psikolojik istismardan fazla midir?” sorusuna %51,9’u “Evet” demiştir. Diğer taraftan, “Yaşlının yalnızlık/umutsuzluk hissetmesi istismar ve ihmalin belirtilerinden midir?” sorusuna verilen “Evet” cevabı %36,5’tir. Bu sonuç bize öğrencilerimizin yaşlı istismarı ve ihmali noktasında bilgilerinin ve farkındalıklarının az olduğunu göstermektedir.

Üniversite öğrencilerine uygulanan bir anket çalışmasında; büyük bir kısmının evdeki düzenlemelerin ve yemeklerin de yaşlıya uygun olarak yapılması gerektiği yönünde cevap almışlardır (Karadeniz ve ark., 2009). Çalışmamızda da; benzer şekilde, yaşlının diyetine uygun yemek yapılması (%82,1) ve kararlarda yaşlıların da fikirlerinin sorulmasına (%84,9) büyük çoğunluğu katılmıştır. Bu sonuçlar bize öğrencilerin evde yaşayan yaşlı bireye karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak; yaşlı istismarı ve ihmali konusunda bir farkındalık olmasına rağmen, uygulamaya sıcak bakılmadığı görülmektedir. Yaşlı istismar ve ihmalinin boyutlarını ortaya koyarak yaşlı sağlığı üzerindeki ciddi etkilerini tespit etmek, halkı bilinçlendirmek ve bu durumlarla karşı karşıya kalınmasını önleyebilmenin önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Yaşlı istismarı ve ihmalinin önlenmesinde, yaşlıların istismardan korunmaları ve farkında olmaları için bilgilendirici eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca istismara uğrayanlara rehabilitasyon dahil gerekli hizmetlerin verilmesi gerekmektedir. Huzur evinden çok, evde bakımın yapılabilmesi için yasal düzenlemeler yapılması ve ailelere bu konuda ekonomik destekte bulunulması önemlidir. Bundan sonraki yapılacak çalışma ve araştırmalarda farkındalık oluşturulmalı ancak istismar ve ihmale uğrayan yaşlı bireyler için daha fazla çözüm önerileri geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKGÜL, H. (2016). Yalnızlığı Azaltma Psikoeğitim Programının Yaşlıların Yalnızlık Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ERDEN, Ş. ve BOZ, H. (2018). Türkiye’de Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 71(3),100-105.
- ERLINGSSON, C. L., CARSLON, S. L., SAVEMAN, B.T. (2006). Perceptions of elder abuse: voices of professionals and volunteers in Sweden-an exploratory study. *Scand J Caring Sci.*,20(2), 151-159.
- ERTİN, H. ve Özkaya, H. (2016). Etik açıdan yaşlıya kötü muamele/ istismar ve Toronto Bildirgesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History Special Topics*, 2,77-84.
- FADİOĞLU, Ç. (2006). *İleri Geriatri Hemşireliği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- FADİOĞLU, Ç. ve ŞENUZUN AYKAR, F. (2012). Yaşlıda istismar ve ihmale yaklaşım. *Ege Tıp Dergisi*, 51(ek sayı),69-77.
- GÖÇER, Ş., ÖZDEMİR, Ç., AKIN, S., ÖZTÜRK, A. ve MAZICIOĞLU, M. M. (2017). Yaşlıların yaşam tarzları ve yakın çevreleriyle olan ilişkileri. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri*, 2(1),1-6.
- KALAYCI, I., YAZICI, S. Ö. ve ŞENKAYNAĞI, A. (2015). Yaşlı yakınlarının şiddet algısı: Süleyman Demirel Hastanesi Örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2015(1),22-33.
- KARADENİZ, G. (2007). *Yaşlıda Evde Bakım*. İstanbul: Göktuğ Basım Yayın Dağıtım Pazarlama.
- KARADENİZ, G., YANIKKEREM UÇUM, E., DEDELİ, Ö., ORAN, S., TALAZ, D. & SÜRÜM, S. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı İstismarına Yönelik Düşünceleri. *Aile ve Toplum*,11(5),77-87.
- KISSAL, A. ve BEŞER, A. (2009). Yaşlı istismar ve ihmalinin değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8,357-364.
- ŞENEL ERASLAN, B., ÇAKI, İ.E., KARADAYI, B. & ÖZASLAN, A. (2018). A Study on Physicians’ Perspectives on Elder Abuse and Neglect. *Turkish Journal of Geriatrics*, 21(2),157-165.

- UYSAL, A. (2002). Dünyada Yaygın Bir Sorun: Yaşlı İstismarı ve İhmali. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 5(5) . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21105/227288>
- YETİŞ, G. ve GÜRBÜZ, P. (2018). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılık kavramı ve yaşlılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 11(1),26-33.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION [WHO] (2002). The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse. http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf.
- URL.1: http://www.communities.qld.gov.au/seniors/publications/documents/pfd/strategic_plan_prevelder.